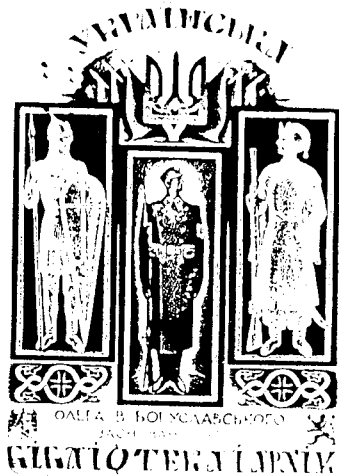

ЛЕОНІД ПОЛТАВА

ПАРИЖ
1952

Леонід Полтава

УКРАЇНСЬКІ БАЛЯДИ

третя збірка поезій

diasporiana.org.ua

ПАРИЖ

1952

Літературний редактор — **О. Данський**

Окладинка роботи мистця-маляра
проф. **Роберта Лісовського**

Портрет роботи мистця **Андрія Сологуба**

Видання видавництва «Українець» — Париж

УКРАЇНА

Здалеку-здалеку, крізь чужі світи,
Я дивлюсь: на сході не зоря встає,
В боротьбі і славі то зростаєш ти —
Радосте моя!
Знамено мое!

Котиться з-за лісу місяця обруч...
Снять щось верболози... шелестить сага...
Любо свище птиця між блакитних туч... —
Матінко моя!
Земле дорога!

Свіжими дощами вмилися ліси...
В лузі косять коси... Там і ви, і я...
Нива стеле колос в райдузі роси... —
Матінко моя!
Пресвята моя!

На шляхи чумацькі — димом димарі.
Дим їх перевився з димом рідних стріх...
Я молюсь до тебе вітром на зорі, —
І тобі не гріх!
І мені не гріх!

Тліє під землею — ой та й не одно!
Зламане синами в віковім бою
Враже знамено, бите знамено, —
За любов твою!
За красу твою!

Тліють кості турка, черепи татар,
На тичках у полі — германа мундир,
Як дихнеш — північний звіється угар, —
 Бо такий твій лад!
 Бо такий твій мир!

Здалеку-здалеку, крізь чужі світи,
Я дивлюсь: на сході не зоря сія,
В боротьбі і славі то зростаєш ти —
 Радосте моя!
 Матінко моя!

1951.

Б А Л Я Д И

ПЕРЕМОГА

Євєгнові Маланокові — від учня

Загрузали чужинні гармати
У наш прастарий чорнозем.
І ридали полум'ям хати,
І кричали: — Ми оживем!

Так багато було батиїв,
Крови й мотузів на гіллі,
Але з гір не зійшов наш Київ,
І Дніпро не пропав із землі!

Бо коли ліз вогонь по стрісі,
І коли кулемет гарчав, —
Деь далеко селюк у лісі
Свіже дерево намічав,

Щоб усоте поставити хату,
Дим розвісити, мов хоругов,
Щоби землю, стократ розп'яту —
Воскресити землею знов!

Берлін, 1944.

ПАРК

Так неждано в наш парк
Закотили ворожі гармати,
На засніженій лаві —
Чужий вартовий, мов застиг,
І деревам було
Наказано тихо стояти,
Коли хто із них хоче
Залишитися серед живих.

Ми пройшли по дорозі —
Повз наші улюблені стрічі.
І, запізно згадавши
Про любов, і про біль, і про бунт,
Ми деревам тоді
Не могли подивитись у вічі,
Лиш відчули: вони
Ще міцніше врастають у ґрунт.

Ще тоді я відчув:
Ми не можемо більше любити.
В парку нашу любов
Розчавлено тиском гармат.
Може тому тебе
Через три дні так просто забито,
А мені — я не знаю,
Чи судилось прийти ще назад.

А коли б повернувся —
Я б хотів тільки так написати,
Не пером, не словами,
Не про спізнені жалі та бунт,
Тільки бодем сердечним:
Кохуючи — вмійте кохати
Парк свій так, як дерева,
Що й тоді уростали у ґрунт!

1950.

ВІЧНА БАЛЯДА

Покотилася зірка в засніженім небі,
Огорнулась вогнями і димом,
І сполохався хмари замислений лебідь,
Аж здригнувшись крильми сніговими
Забіліла земля— і горби, і долини,
І дороги у сивих зав'ях,
І тоді за селом посивіла хатина,
Як людина від горя сивіє.
Скорбна мати стояла, болюча, мов рана,
Темні руки підносячи вгору,
І вдивлялася пильно у смугу багряну —
У палаючий слід метеору.
Та не знала старенька: знаки то від Бога,
Чи то дива якісь над землею, —
Тільки знала, що в неї немає нікого,
Ні один не прибуде до неї.
Ні синів, ні онуків... Немає, немає!
Думи важко кружляють, мов круки,
І даремно та хмара, як зляканий лебідь,
На нужденні чорніючі руки,
І даремно та хмара, як зляканий лебідь
Розколює сніжні крила, —
Бо не вистачить снігу і з цілого неба,
Щоб ті стружені руки збіліли.

1947.

ЗОЛОТИЙ ПЕРСТЕНЬ

Усе дивувалось:
каміння, звірі, ліси і пурга густа,
Коли перейшов пустелю Сибіру
Етапом старий Остап.
Вели з України в пустку і хвижу,
Та з ними на всій путі
Орла двоголового крила хижі
Гнітючу кидали тінь.

Гей-гей над рікою над Колимою,
В краю, де нема доріг,
Остап розривав однією рукою
Каміння, землю і сніг.
А ліва... Вона залишилась далеко
— на руки жандарма кров!.. —
За хати, за клуні з хрестом лелеки,
За вільний, за свій Дніпро...

Гей, пильно орел двоголовий зорив,
Кружляючи в мертвій млі,
Бо знав: у сибірській землі є зорі —
Є золото в тій землі!
І весело крилами він ударив,
Спинивши на мить пургу:
Лежав однорукий, немов на хмарах,
В заклятім глухім снігу.
Загинув? — байдуже! Які там смутки!..
Нарешті не камінці,
А золота повна лискуча грудка
Світилась в його руці!

Боялася й слухати ніжна леді,
Коли повідав їй сер
Про землю, де бродять білі ведмеді,
Про білу сибірську смерть.
Та радісно ахнуло ніжне серце,
Зацокотіло чимдуж,
Коли їй купив золотого персня
В далекій Росії муж.
І довго ним бавилась світла леді,
І сяли її вуста... —

А десь і мело,
і блукали ведмеді,
і замерзлий лежав Остап.

1946.

НОВА ЛЕГЕНДА

Було в Марії три сини
Та й розійшлись вони:
Один — к' добру,
Другий — к' злобі,
А третій — сам к' собі.

Найперший там, де злі сніги
Січуть, як батоги;
Другого ж брата в ті сніги
Послали вороги.

І вдарив люто брата брат,
Бо так намовив кат, —
Юнак і слова не сказав,
Хоч на душі сльоза.

Удруге вдарив брата брат,
Бо так примусив кат.
І похитнувся менший брат,
І камінь бив невлад.

Утретє вдарив... — кров жива,
А сніг аж червоні!..
Юнак забув усі слова,
Лиш вимовив:
— Маріє...

І старший брат до брата впав
Лицем в гарячий сніг.
Немов ікону, цілував
Сліди братерських ніг.

Обох їх при одним шпилі
Пробили вороги. —
Від того часу на землі
Збіліли всі сніги...

Де ж третій брат?
Далеко він,
В містах усіх країн,
І правду браттям всіх країн
Про матір каже він,

Про ту Марію, що за всіх
Несе в душі жалі,
Задля якої навіть сніг
Збілів на всій землі,
Задля якої день іде
І сонце землю гріє...

Маріє,
О, Маріє!..

1951.

ОСТАННЯ ГРАНАТА

Її вели таєжним, хижим кроком,
Все далі й далі від людських доріг —
В обвислі спуски, у яри глибокі,
На край життя, на той важкий поріг,
Де все кінчається...
— Іще раз обшукати!
— Не маю зброї!.. — І (сама ж як сніг!) —
Грудьми зігріту, пещену гранату
Жбурнула їм до ніг.

Регенсбург, 1948.

МАЛЕНЬКИЙ ТЕАТР

Все складне
Починається просто.
Підійшли, запитали:
— Ваш батько розстріляний? — Так.
І здригнулася сцена,
Готова за інших на розстріл,
І колони, готові
До тяжких, не долонних атак.

Ти прощалася з ними
— не з тими, що людей удавали! —
До заслони, до ламп
Доторкнулась, прощаючись, ти...
Легше падати зірці
Із небес у найглибші провали,
Ніж тобі було тих
Трое східців зі сцени пройти.

Ти пройшла їх без гри.
І безлюдний театр на прощання
Гримнув громом овацій,
Що з тиші нестримно росли;
І над гордим фронтоном,
Завмерши в столітнім чеканні,
Раптом вдарили крилами
Викуті з бронзи орли.

Київ спав.
Спала стомлеца рідна країна.
Забагато печалі —
І печаль нам уже не печаль...

Із п'тьми впливали
Твоїх образів сяючі тіні
І кричали півшепотом:
„Причаль в наше царство, причаль...”

Ще скрипіли дороги,
І хиталися стомлені коні,
Ще ти рідній країні
Потайки дарувала свій чар:
То на диктовій сцені,
То в якомусь фургоні,
Під заслоною гриму —
Щита від очей яничар.

День нарешті прийшов.
Ти сказала до себе: — Доволі! —
У маленькім театрі,
Що чекав на спідничну любов,
Ти по ролі приклала
До виска затяжного пістоля,
І захоплена зала
Гукнула: „Дивіться! Мов кров!..”

Тут нема Мельпомени,
Ані згадки про тебе немає.
Та щороку, в ніч смерті,
У застоянім озері мли,
Над притишеним Києвом
Тричі хтось крилами має: —
То вітають безсмертя
Викуті з бронзи орли.

1950.

БЕЗСМЕРТНИЙ ПОРОМНИК

Як маятник, між берегів
Гойдається пором.
Везе він пахощі лугів
І гул машин Дніпром: —
Бо глянеш з правої руки —
Зелені яворі,
А глянеш з лівої руки —
Лиш дим і димарі.

І був на тім поромі дід,
Не знати, скільки літ.
Собі за хату він обрав
Отой пливучий пліт.
Не на гіганті-кораблі —
А скільки в нім снаги!
Це ж він єдиної землі
Єднає береги!

Та сталося так, що в пізній час
Із правої руки
Хтось крикнув голосом сича:
— Це ми, більшовики! —
В ту ж мить із лівої руки,
З болотяних озер
Хтось мідним голосом гукнув:
— Це ми прийшли, майн гер! —

Проплив пором між берегів
Та й зупинивсь в імлі:

Він не з'єднає ворогів
Єдиної землі!

І куля тьохнула туга
Ізліва над Дніпром,
І посковзнулася нога —
Та не схитнувся пором.
І куля вдарила терпка
Ізправа над Дніпром,
І похитнулася рука —
Та не схитнувся пором.
Лиш закривавились дошки.
І той на них упав,
Хто не подав обом руки
І серця не подав!

А хтось на березі розтяв
Поромного шнура, —
Пором здригнувся і помчав
За хвилию Дніпра.
Він і тепер пливе й пливе,
Не знати скільки літ,
І, як раніш, на нім живе
Старий, безсмертний дід.
То на Дніпрі, то на Збручі.
На Сяні і Сулі —
Він возить ковані мечі
На ворогів землі;
І чути голос. Як ножі,
Слова летять у бій:
— Лише своїй землі служіть.
Лиш матері своїй!

ПОВІСТЬ

Так починаються повісті,
Давно забуті людьми:
У парку якімсь напровесні
Зненацька зустрілись ми.
Ви — з книгами... Небо. Ластівка.
На бруці — броневики.
І, дивлячися на свастику,
Горнулись до Вас книжки.
А ще пам'ятаю: в погляді
У синім — живе тепло
І щось жорстоке без прогляду
У ньому також було.

Продовження давньої повісти
По-новому пише час:
Єдину зустріч напровесні —
І ту забрали у нас.
Всі розділи далі звужено.
Ледь бачиться крізь туман:
У парку — тіло напружене
Ще й дощечка — „Partisan“.
Хтось квіти поклав заплакані
Під ноги Вам, на землі...
Дерева чорними птахами
Летіли й гинули в млі...

Опало листя на кленові —
Життя прийдешнього знак.
Я знаю, що це й для мене Ви
Зуміли умерти так;

І знаю: з листям загравою,
Що згасло, як багаття, —
Упарі з любов'ю й славою
Нове проросте життя!

Немає закінчення повісти,
Час вічними б'є крильми:
У парку якімсь напровесні
Знову зустрінемось ми.

1950.

БАЛЯДА ПРО ТРУДІВНИКА

Будівникам Санкт-Петербурзького
і Південно-Українського каналів.

Стоп'ятнадцяту ніч небо не спало.
Від безсоння мліли зірки.
У пекельному сяйві пливкого металу,
Метушилися трудівники:
Це сьогодні вони у проваллі каналу
Закопали, як цеглу, як камінь, як річ —
Свою стоп'ятнадцяту ніч.

Неначе смертельний, підступний підкоп
Під тихі оселі, під сонну країну
Ввіходило плетиво арок і строп
У землю, від поту й напруги багряню,
В розкопану рану — щоб встигнути, щоб
Главу дописати з нового „корану”!

Спинись. Відпочинь. Обіпри свою грудь
Об хрест новочасний — лопату,
І вже до останнього дня не забудь,
На кого натрапив ти, брате.
Вона ще лежить на вологій землі,
Знахідка, страшніша гранати:
І череп, і кості юначо-малі,
І кайло, що віку збавля...
Ти чуєш?
Над ними хтось плаче в землі,
Чи може то плаче земля?

Як тяжко впізнати крізь пітьму століть
У чорному черепі — брата.
Як тяжко, впізнавши, вогнем не згорить,
Не встигши й гукнуть про відплату,
Як тяжко!... — А він у задумі стоїть,
Розп'ятий на рабській лопаті.
Немає ж хреста! Та й на білім хресті
Колись розпиналися кості оті.

Та ось він засяяв поблідлим чолом
І в глину занурює жменю,
І знайдену пряжку із царським орлом
Жбурляє у люті шаленій;
А потім з грудей відчіпає зорю,
І — наче безумець на сцені, —
Не дивлячись в жодне із людських облич,
Іде у палаючу ніч...

Стоп'ятнадцяту ніч небо не спало.
Загасали сухі лихтарі.
А в пекельному сяйві пливкого металу
Шаленів трудівничий „порив”:
У братерській могилі нового каналу
Заривали... — Та він не зарив
Стошіднадцяту ніч: —
Під німою горою
Він у цю ніч відкопував зброю.

ДУМА ПРО ЖИТО

Я стояв біля вокзалу.
Потяги чужі летіли —
Ніби кулі протинали,
Пробивали моє тіло:
В Україну потяги то
Мчалися по жито.

Я в порту стояв робочим.
Відпливали пароплави —
Заслоняли мені очі
Прапори чужої слави:
В Чорне море відпливли то
Теж по наше жито.

Я в чужій стояв столиці.
Люди йшли, несли газети —
Ті газети, наче птиці,
Розлітались по плянеті:
Чорним там було відбито
Теж про наше жито.

І стою посеред світу.
А навкруг — замки та стіни —
Без усмішки, без привіту,
Як і ти, моя країно:
Хмаро-думою повитий
Теж про наше жито.

Я прийду до тебе, Мати,
Добрий і суворий —
Всіх гостей обдарувати
Чи з тайги, чи з моря:
Всім роздати зерно-жито —
В кулі перелите!

1949.

БАЛЯДА ПРО ЛЮБОВ

Вечір стелеться. Пахнуть сквери.
Пішоходи вітер замів.
Повільніше стукочуть двері —
Дерев'яні серця домів.

Я не буду тебе чекати.
Ти й не знаєш, куди прийти.
Так сьогодні зірок багато,
І для мене у кожній — ти.

Хто ж ти? Хто я? Ми ж незнайомі!
Може, ти між сибірських хвиж... —
Вмерло серце в останнім домі.
Ключ у дверях.
Заснув
Па

ри
ж...

1950.

БАЛЯДА ПРО БЕЗСМЕРТНОГО БРАТА

Як тебе звати, брате?

Лежить, розхрестивши руки,
Спокійний і урочистий,
Як тиша понад селом...
А ніччю — дрижать Карпати,
Де в'ються стежки-гадюки, —
І в руки бере Пречиста
Пробитий його шолом.

І він устає, суворий,
Шолома вдягає знову,
Рушницю, як руку Вітчизни,
Стискає незнаний брат, —
І знов розцвітають гори
Квітками любови й крові —
То Довбуш свою Вітчизну
Оглянути йде з Карпат!

Земля подає залізо,
Іще не топлене в домнах,
Воно докипає в цівці
Вогнем молодим, гнучким:
Ті кулі — свого не понижуть,
Ті кулі — за всіх бездомних,
І в їх прекрасній мандрівці —
Брата мого стежки.

А вранці — стихають гори,
І тиша звучить урочиста,
На вітрі розмахують села
Кадильницями димарів... —
І в сонці пливають простори,
І плаче дощами Пречиста,
І я у сльозах від щастя,
Що брата свого зустрів!

Зустрів не при хутора стрісі,
Не в вербах — старцях незрячих,
Не в замороженій кручі, —
В шляхах усього краю,
В дитячій іскристій втісі,
В юначім завязатті гарячим,
В Шевченковій мові співучій
Я, брате, тебе пізнаю!

Встають над Києвом весни,
Світає над Чорним морем,
Карпати розпростують плечі...
А брат — на найвищій шпилі.
Він з нами в борні чудесній,
В крутій життєвій хуртечі;
Я знаю імення брата:

Людина моєї землі!

Париж, 1951.

ХМАРИ ІЗ УКРАЇНИ

Ці різьблені хмари на сонячнім тлі —
Родились вони в українській землі.

Із майвом пожеж, з пилюгою румовиц,
З ячанням дітей, і сирен, і гудків,
З обвалами бомбою збитих риштовань,
Із гулом ботфортів, коліс і підків,
З посухою степу і вогкістю сліз —
Їх вітер забрав і з собою поніс.
І страшно ставало від хмар, що ні грому,
Ні зливи, ні граду в собі не несли,
Що йшли над землею — від дому до дому —
Неначе з чужої планети послі.
Їм усюди ставили загати:
Сто оркестр виходило на чати,
Щоб мовчання їх перекричати;
Пікассо запрошено до себе;
Щоб замалювати їх у небі;
Сто сигар закурено... —
Дарма!
Їх водила сила світова:
Чотирма розколинами світу
Пропливали хмари, як слова
українського

нового

заповіту.

Шепотять столичні тротуари:
„Дивна мова... дивовижні хмари...”
І летять побиті тротуари,
Впарі з криком скараних, — до хмар,

Вириває вітер з уст угарій
Рештки недокурених сигар,
Сто оркестр хрипіти перестали... —
А вони, на сонячному тлі,
Мовчазні, як вибух амоналу, —
Хмари української землі!

В північному вітрі — у подиху смерти —
Вони ще живі, ще світами пливуть,
І злякано глипають мліючі Герти
На їхню, мовчанням позначену, путь.
І сонце, що впало за землю — не сходить,
І зерно, що впало у землю — лежить,
І в чорних розколинах заходу й сходу
Єдине, коротке, пострільне — Жить!
Нічнішала ніч. Із небесних руїн —
Мов скеля — зсувалась в ущелини міст,
В провалля народів, племен і країн,
В розверсті столиці нових україн...
І хмари тоді завернули на схід,
Туди, де не кожен жити достоен,
Де їхня земля, і небо й нарід —
Звитяжець війни, найстрашнішої з воєн;
Пішли, щоб народові рани обмити,
Щоб вдарити там, де забракло рушниць,
Щоб кожного впалого там — захистити,
І кожного ворога — кинути ниць.

О, як перелякано стовпились Герти
На березі зблідлих материків
У вітрі з Москви, що післанником смерти
Над ними гримить тисячами підків!

1950.

УНОЧІ ЗАМОВКАЄ ПАРИЖ...

Уночі замовкає Париж.
Я самотній. Кімната. Тіні.
Похилилася лампа, мов колос.

Ти не спиш,
Ти цюночі не спиш,
Перевтомлена Україно,
Я так виразно чую
Уночі у Парижі твій голос.

Не шепочеш проклять, ні молитв,
Не зітхаєш вербово,
Не ридаєш дощем Подніпров'я. —
Тільки слово одне посилаєш у світ,
Телеграмне, суворе слово,
Всенародною писане кров'ю.

Ти живеш ним одним,
Ним єдиним ти мариш,
Словом, вкутаним в дим,
Оповитим в пожари,
Тим, що в дні весняні
Воскрешає рівнини голі:
Словом воля
Ти мариш,
Країно неволі!

Так... — шепочуть тополі,
Так... — говорять долини,
Так... — гудуть верховини,
Так!.. — скрегочуть пістолі:
В о л і!

І тоді я встаю із-за столу
І заламую руки,
І стаю наче хрест,
Не із дерева тесаний — з муки,
Бо вони заслоняють слова з України,
Бо вони пролітають крізь стіни,
Ті чужі, божевільні, осліплі слова:
„Хай жива наша воля — Москва!”

Так... — шепочуть оглухлі,
Так... — говорять незрячі,
Так... — гугнявлять ледачі:
Москва!

І тоді я біжу із замерлого міста
У поля, де вітри пролітають на Схід,
І вітра благаю: стань горністом
І сурми,
І греми,
Щоб почув мій рід!

Просурми йому, вітре,
Боротьби і походів:
— В о л я тільки в тобі,
Мій невірний народі!

Просурми йому, сурмо,
Мого болю й відчаю:
— Син твій світом блукає,
Син твій друзів шукає,
Та немає привіту,
Вірних друзів — немає.

Є змовкаючий ніччю Париж.
Самота. І кімната. І тіні.
І похилена лампа, мов колос.

Ти не спиш, Україно?
Не спи, Україно,
Він занадто високий для світу,
Твій голос!

Серце, громом греми з висоти:
Твоя в о л я, народі —
Це ти!
Твої руки, і рала,
І мечі, і хрести!

1950.

Л Ю Д Я Н І С Т Ь

ВІЧНІСТЬ

Закрийте розумну книгу —
Для неї нема ще дня.
Несе наші дні, мов кригу,
Усе навмання, навмання.

Вічність із нами, близько.
Вічність проста і ясна:
Ночі чорна колиска
Гойдається біля вікна.

І на столі годинник,
Що спинився давно-давно.
Пощо рахувати години
Усе про одно й про одно?

Що в тій колисці? Може,
Може росте дитя?..
Щільно, як щільно, Боже,
Ти запнув накриття!

Новий Ульм, 1947.

ВТРАТА

Якось дивно: багато друзів —
І самота,
Наче в квітками вишитім лузі —
Слід копита.

Щось непорушне, щось самотнє
Я в цій юрбі.
Хочеться мовити слово про спокій
Тільки тобі.

Ти? І сьогодні, й повік не дізнаюсь,
Де ти була?
В сивім Дніпрі чи на синім Дунаї
Спати лягла?

Перегукнулися ніччю гармати,
Поле в снігу...
На цвинтарищах лишилося ждати
Тінь дорогу.

На цвинтарищах? Чи оболонях,
Там, де шпилі?
Чи на повстанських кованих конях
В нашій землі?

1949.

ДРУЗИ

Друзі сказали: — Ти добрий,
Дай все, що є. —
Я показав їм рукою на обрій:
Тільки й мое!

Друзі прохали: — Не треба
Бути смутним. —
Я показав їм замислене небо:
Разом я з ним.

Друзі сказали: — Ти хворий,
Ляж і засни. —
Ліг я — на мене, мов скелі, мов гори,
Падали сні.

Друзі сказали: — Стомилась людина,
Спокій і бром... —
Жоден із них не згадав про країну,
Ту, над Дніпром!

1950.

ДРУГИЙ ВІРШ ПРО ПАРК

ДВЛІМ

Це, кохана, наш парк.
Ми у ньому іще не були,
Та стрілистим деревам — віддавна любі й
[знайомі,
Наче впарі із ними
в цім парку з дитинства росли,
Наче бавились разом
в одному піднебесному домі.

Це тому, що ми любимо
неба густий оксамит
І розп'яття дерев,
пробиті уламками криці;
Любим їхню постійність:
Коли ми відлітали у світ —
Ці дерева лишались,
і сонце, і трави, і птиці...

Все те прийде колись.
А тепер — у Парижі наш парк,
Де дерева, мов панни
попід муром стоять самотою,
Де позичене сонце
і нас, і заснулу Жан д-Арк
Заливає тугою,
не-паризьки тяжкою сльотою.

Наші зустрічі дивні:
не наші цілунки й слова,
Ніби ми бережем їх
для іншої, кращої стрічі,
Що у серці таїться,
що в безсонних ночах ожива,
Що до парку, до рідного —
голосом матері кличе.

Там ми скажем про все,
затаєне на чужині,
Скажем рідним деревам,
уламками криці пробитим,
Що в чужому краю —
можна жити лише у півсні,
А не можна ніколи
Насправді ні жити, ні любити.

1951.

ЮРБА

Страшними кинуті руками,
Як чорні демонські думки,
Над зблідлими материками
Простугоніли літаки.

І камінь вигнувся, мов тіло,
І шепотом пройшло в юрбі:
Шукаймо сховища собі —
Чорти у небі пролетіли... —

Десь гуркотіла боротьба,
І в хилиткій заграві бою
Дрижала злякана юрба,
Що пролетіла над собою.

Рим, 1950.

ПОХВАЛА СВІЧЦІ

Йосипові Лободовському

Вірна подруго ночі —
 мого життя —
Чом ти плачеш восковими слізьми?
Чи тому, що з тобою отак безпуття
Це коротке життя проживаємо ми?
Чи тому, що живим ще
 собі в головах
Я поставив тебе — надію в імлі?
Чи тому, що на цілий Париж —
 ти в церквах
Та іще на моїм невеселім столі?
Осипаються темні квіти ночей.
Книги — куплені хлібом —
 тануть, як ти,
Ув очах — усе менше і менше очей,
У душі — усе більше, все більш самоти.
Ми забули сміятись,
 а наше тепло —
Кожну ніч роздаровуем щирим словам,
Щоб комусь в зимнім світі
 тепліш було,
А для нас —
 тільки попіл та втома нам.
Може з сотні народів —
 людина одна
Візьме слово відверте, слово моє,
І як спрагла — нап'ється,
 а як смутна —

Усміхнеться, бо й радість у слові є.
А як смертно поранена у бою,
Що допалює серце в огні пожеж, —
Та згадає про долю
 твою і мою:

Ми згораємо теж і вмираємо теж.
І не страшно згасати
 нам перед днем,
Коли наше тепло у душі хоч одній,
Хоч на мить, на найменшу —
 спалахнуло вогнем, —
Той вогонь воплощається в тверді земній.
Будуть зела зростати
 з того тепла,
І палатиме усміх, і цвістимуть пісні...
Ти не плач, моя подруго,
 ти була,
І ще довго ти будеш
 у мені й по мені.
Виграватимуть бджоли,
 йтиме рівно леміш,
День за днем завіватиме часу крило. —
Та в піснях,
 що співатимуть їх веселіш,
Буде завжди твоє золотисте тепло.
І тому нам не жаль
 цілоденних ночей,
Ані хліба з вітрин, ані ласк з висоти,
Ні того, що в очах — усе менше очей,
Ні того, що в душі — усе більш самоти.

1951.

П О Е В Р О П А Х

НЕВІДСТУПНИЙ СУПУТНИЦІ

Близько ходить вона.
Може, їй і самій неприємно.
Не підходь до мого вікна
Надаремно!

Що твій чорний гемонський знак! —
Він не кращий за небо,
Я ще й часу не маю ніяк
І для тебе.

Ще в душі така глибина
І таким почуттям перелита,
Що не зможе нідна труна
Умістити.

А як волі злетять лебеді
На мою Україну, —
Буде легко вмирати тоді,
В ту безсмертну хвилину!

Отоді ти підходь! І пали,
І топчи нас, щоб стерти:
Ті, що волю здобудуть невільній землі —
Вже не зможуть умерти!

1950.

МОНЕТА МЕФІСТОФЕЛЯ

Чи в небесах божественне світило
Йде, мов сіяч, розсіває тепло
І легко підіймати із могили
В твердій землі причаєне зело;
А чи дощі, шумисті, невсипущі,
Повзуть по межах знічених полів;
Чи сніговію невкипуца гуца
Долину й шпиль рівняє на землі, —
Вона все котиться —
 пλανета на планеті —
Могутня сестра брата-мідяка,
Відлита з золота, карбована, дзвінка,
Відточена, шліфована монета.

Як маховик гігантської машини,
Що вирвався з покручених завіс —
Вона жене з країни у країну,
Кордони пробиваючи наскрізь!
А ген, за нею — юрмище людей,
І перед неї вибігають люди:
Спіймать . . . торкнутися б! . . .
Та щойно до грудей
Круглиста доторкається споруда —
І груди хряскають, неначе від підків
Тонесенька криївка слимаків.
Що груди!
Он посунулися стіни,

Від доторку — ревнули димарі,
Із пишних міст — лишилися руїни,
З веселих нив — рови та пустирі!
Вона ж все котиться, нестримна і невтомна,
Жахтить, парує, як гаряча домна,
І вже народам і Землі на страх —
Стікає кров по золотих боках.

Та юрмище,
Простягуючи руки
І гинучи від доторку того,
Кричить, аж виє з болю і розпуки,
Що та богиня й досі не його!
А крові більше й глибше на дорозі,
Де прокотилась, створена людьми,
І матері намарно на порозі
Дрібними захищаються дітьми,
І димарі намарно, як багнети,
Прицілились на неї! — замалі!
Монета котиться...
Хто золоту плянету
Спинятиме на земляній землі?
Трамбуй!
Трамбуй же кістяки й вокзали,
І дужий камінь, і крихке зерно,
Щоб на землі самотньо кружеляла,
Щоб неба зачинилося вікно,
Бо людські очі звернені не в небо,
Заюшена богине, — а на тебе!

І крутиться,
І котиться все далі,
Аж стогнуть, аж риплять материки,

І вже не золоті у неї стали,
А кров'ю помальовані боки.
Котись, котись! Дарма: зима чи осінь —
Збирай жнива, клади свої покоси,
Щоб я був тут, немов який ізгой,
Та не ізгоем посміхався той,
— навислий над землею гострий профіль —
Твій неподільний власник
Мефістофель.

1950.

ВІДЕНЬ 1945 РОКУ

Берлінська доля і сюди прийшла.
Десь на околицях гарячі впали бомби.
Горять будинки. Дим, немов смола,
Тече із вікон викривлених ромбів.
Закривши лица, товпляться жінки...
Страшна ти, віденська остання мода!
Який купець, красунь, поет який
Тобі за це всміхнеться в нагороду?
Палає опера, неначе спалахнув
В ній жар давно відіграних симфоній,
Лежать скрипки, розтопані, в пилу —
Правдиве зборище земних іроній.
І лиш один, вслухаючись в страшну
Конвульсію оспіваного міста,
Сидить, втопивши погляд в далину,
Спокійний Гете в кам'яному кріслі.
Аж хочеться до нього підійти,
Щоб прочитати слова в його обличчі:
Так скоро умирають ці світи,
А на землі життя таке одвічне.

Відень, 1945.

ТАМ, ДЕ ВРІЗАЛИСЬ ХМАРИ

Там, де врізались хмари
У дахи, у пороги і бруки,
Де пригаслих лихтарень
Обвисають пожовклі руки,
Де не чути й луни від крику мого, —
Зупинись і чекай невідомого.

Він викочується із-за рогу
І підносить усмішку прилизану,
Щоб жбурнути тебе на дорогу,
Тисячами ступнів обписану,
Щоб закрити тебе від людей і від Бога
За шоломно-лискучу лисину.

Не випростує косої спини,
Не ховає холодних рук.

Ти — остання у цій країні,
Ти — жбурнула себе на брук,
І своє материнство, і щастя, і сміх —
Все закреслили голод та гріх.

Залишилися уста, наче чарка,
Не потрібна нікому;
Залишився ще голос, мов клекіт, мов сварка,
Мов луна в коридорах забитого дому;
І пуста самота, і папірчик в руці,
І удар чи цілунок — на вогкій щоці.

Розійшлися.

Ти знов завертаєш у парк,
Де кружляють і ті, що диктують закони,
Де мільйони краваток влипають у карк, —
Та немає голів, лиш провалля страшні...
Зупинися! Он Жанна д-Арк
На галлійським коні!

1950.

ДЕМОН

У завулку Європи, за щербатим парканом,
Похилився будинок, старий і глухий,
Деь далеко від нього міста і майдани,
А ще далі — широкі та людні шляхи.
Похилився будинок, вікном аж до бруку,
Звисли ринви іржаві, як мертві вужі.
Хто б подумав, що там за дверима, — є руки,
Руки велетнів світу, руки мужів?
І не їх — а його! — Біля чорного бюрка
Він — у чорнім убранні, в сірій тиші кімнат.
Хто ж він? Демон, що грає із світом у жмурки,
Полководець хоробрий, чи дипломат?
Все говорить про велич:
І прицулені очі
Під зухвало-вузеньким трикутним чолом,
І напнуті вуста, що самі лиш пророчі
Вимовляють слова з-поза бюрка під шклом,
І слизава зачіска манекену зі склепу,
І подовжених рук підозрілий кришталь, —
Все говорить про велич!..

Деь дуже далеко
Підіймається сонця
Округла медаль.
І несміливо, з сонцем, хтось заходить в кімнату:
Восколиця селянка, півобдертий студент,
Їх стрічає за бюрком гордовито-пихато
Заздалегідь відлитий, тяжкий монумент.

— Що потрібно? — питається бронза відлита.
— Допомоги, мій пане. Нічого нема...
— Є заява? Та мусите ще й заплатити,
Бо тепер не даю вже нічого дарма! —
Монумент нахилиється ледве помітно,
Як і личить великому. Певно, що так!
— Може б можна... Я з бідних, я не самітна,
Ну, а муж — залишився в руках посіпак... —
— У окремих випадках... —
Скінчилась розмова.
За селянкою мовчки зникає студент.
А за бюрком — лишився стояти безкровний
Заздалегідь відлитий, тяжкий монумент.
Невдоволення? Скарги? Та ж слухать не варто!
Він заклав цю станицю, він відкрив це бюро,
Він — служитель народу! Він — покликана варта
За магічним столом, що приносить добро!
О, це бюрко! Ці ніжки, відточені, дужі,
І лякована дошка і папери на ній!
Це ж ніхто — лише він знайшов таку мужність
Пронести оце бюрко крізь пожежу та бій!
Віз, тягнув,
Ніс це бюрко з далекого краю,
Кинув батька, покинув Вітчизну, поля,
Бо, здається, уже і в Австралії знають,
Що без бюрка — давно б не кружляла земля...

У завулку Європи вітер віє поземо,
Розвіваючи попіл піщаних ідей,
І чекає за бюрком дрібнесенький демон
На благання насправді великих людей.

Регенсбург, 1947.

ПЛОЩА БАСТИЛІЯ

З метра, із якого ледь виліз я,
Виходжу на площу зневаг і знуцання.
Все зникло! Лише ресторан „Бастилія”
Стоїть, як фортеця вина і кохання;
Фортеця, що двері над площею
Розкрила пожадливым ротом,
Щоб дихати владно з грудей підмощених
На юрби — вином і фокстротом;
Щоб кельнери бігли, з приправою
Усмішок і лисин прилизаних,
Столи, обливаючи щедрою кавою
З чашок, де „Бастілле” написано.
Мов крапля, підхоплена хвилею,
По вогкім, пітнім пішоході,
Вливаюсь я в цю „Бастилію” —
Примарну столичку свободи.
Забутися, впитися винами
З тими ж золотистими марками,
Що з ними й чашки запінені,
Паризькими питі канарками!
Сміятись, втішатись на славу,
У танці кружляти що сили є,
І раптом — вп'ястись пазурями в прилавок,
Згадавши про тебе, розбита Бастиліє!

Це ти тут стояла камінною скелею
Із тесаних плит, із мурованих сходів,
Притисши низькою, смертельною стелею
І усміх, і рух і натяк на свободу;

І може це тут мертве тіло лежало,
Де люди впиваються злом і любов'ю,
А там, де від танцю здригаються залі —
Здрігавсь каземат, пофарбований кров'ю.

Чого схвилювався, чужинний наш друже?
Бастилію згадуєш? — не подорозі...
Хтось око примружив. Байдуже-байдуже
Гарячі підосви шиплять по підлозі...
А думка усе глибше впивається в груди,
І я в ній стою, мов у сніжнім заметі:
В шалючій залі танцюють не люди,
Це — танок мерців, це веселля скелетів!
І замість парфум — чути пахощі крові,
І в сміхові — зойки, розпачливі й дикі,
І в п'яній байдужості — петлі шнуркові,
Що горло стискають, наповнене криком!
Та скрикнуть тоді був не в силі я,
Бо голос сьогодні дано не поетам:
„Дивіться, нова проростає Бастилія
Під вашим проклято-байдужим паркетом!
Спиніться! Он башти — проламують сходи,
І різбляться двері, замки й амбразури,
І вже виростають на площі Свободи —
Кремля бастіонні, зубцьовані мури!”
Тоді з-за прилавку, де лиш пустота
І вина, бастильською значені маркою, —
— Ви п'яні!.. — хтось блиснув до мене циг-
[маркою,
Дихнувши чадним перегаром в уста.

1949.

ЄВРОПЕЙСЬКА НІЧ

Повисла терновим вінком
Ніч над усім материком.

Спи, Ляйпцігу! Твій смертний сон
Чатують пильні вартові.
Хто переступить злий кордон
З шматком гранати в голові?
Вгорнувшись в зоряний намет,
На мертвій площі — силюєт.
І під ногами силюєта —
Ліг площі стоптаний овал.
Що площі! То лягла плянета
Йому до ніг, як п'єдестал!
Закривши цілий світ плечима,
Обпершись твердо об лихтар,
Стоїть з розкосими очима
Твій непомильний володар:
Нацупивши на жовті скроні
Червону зірку набакир,
В юхтових чоботах, в пагонах, —
Чекає владно на ясир.
Та й добре ж на чужинній площі,
Де власні прапори полощуть,
Де рідну „бариню” танцюють біля ніг
Осіньні листя і готичний сніг!

Іди ж, іди з будинків на бульвари —
На владний клич войовника!
Дарма, що ти — достойна кари,

Бо ти — учетного дочка;
Іди, іди, тобі ціну
Давно написано одну.
І вже з засніженої брами
Хтось дрібно тупотить ногами,
Несе сухі червоні лиця
І губи, куплені в крамниці,
І слово, щоб подвоїть чари,
Учора завчене „таваріц”, —
Усе, усе, що хоче в дар
Її всесильний володар!

„Таваріц”! О, магічне слово
Для дружби, грошей і любови!
Вже з цигарок збиває попіл
Мальована дочка Європи,
І там, де Гансів медальйон —
Лежить на хліб новий талон...
В гарячу ніч пішли упарі
Володарі
Землі й Бульвару.
Лишилася велика ніч,
Лишилися гігантські хмари.
Спи, Ляйпцігу! Твій смертний сон
Надійно береже „таваріц” ...

Повисла терновим вінком
Ніч над усім материком.

Інгельштадт, 1948.

ТИ

Я з відчаю тебе люблю
І молюся тобі з відчаю,
І в молитві за тебе —
уже не молю,
Тільки словом,
тяжким і безмовним,
благаю.

Хай допоможе Найвищий устати тобі
З твого гробу земного.
Так багато нас,
відданих тільки тобі,
Нас, веселих, —
бо любим тебе і в журбі,
Нас, багатих —
бо любим тебе і вбогу.

Жовті кучері хмар, карі очі ночей,
Солов'їні пісні
в голосах у дівочих... —
Ти спокійна і в саму тривожну з ночей,
І видюща в найтяжчому мариві ночі.

Осіни ж нас усіх чорний шлях перейти,
Чорну ніч оберни голубою,
І з'єднай
— як еднають дніпровські мости —
наші руки навіки з тобою!

Я сьогодні назвати тебе боюсь,
Щоб не вийти у ніч, не кричати в безодню,
Тільки мовчки
любити тебе поклянусь
Ще міцніш, як учора,
ще палкіш, як сьогодні.

І коли ти почувеш мій голос вночі —
Не зітхни, не заплач над заблуканим сином,
Лиш озвися лісами,
і мотори включи,
і в вітрах принеси
гордий рокіт турбіни.

Я тоді буду знати, що вічна ти.
Вийду ген понад море,
обернуся прибоєм,
І пісні мої будуть
— як дніпровські мости —
Людське серце єднати
навіки
з тобою.

1951.

Е П І Л О Г

НІЧ НАД ЧОРНИМ МОРЕМ

1

Сонце вечірне стоїть
кораблем ув одеськім порту.
Солодко пахне сіль
із надр, що їх води покрили.
Птиці щось ловлять у піні,
звиваючись налету,
Пірнаючи глибоко в море
І на хвилях лишаяючи крила.

2

Дивиться горда земля
очима фабричних когорт,
Вікнами, блиском руди,
маяками — на хвилі зубчаті,
На дзвінкий, заматросений порт,
На розгойдану площу води,
В зеленаві очі стихії —
Ледве пам'ятний свій початок.

3

Береги-бастіони
темніють у вечора млі,
Захищають життя,
що змінюється денно і нічно:
Від старої землі —
не лишилося навіть землі,
Чом же море однакове,
свіже, глибоке і вічне?

4

У незміннім законі
Напинаються мускули хвиль.
За припливом — відплив,
За тишею — шторми суворі... —
На землі так живе
 хібащо безсилий ковил. —
І хотіла земля
 відвернутися гордо від моря.

5

Дні за днями, мов хвилі,
 пливуть по землі,
Племена і народи приходять —
 і гинуть як міти;
Свіже листя дерев —
 восени умира на гіллі,
Щоб весною на нім
 іще веселіш зеленіти.

6

І нічого нового
 не сталося в земному житті,
І не варто було давньої дружби втрачати,
Бо незмінні моря
 чорні, сині чи золоті,
Що у них і землі,
 і води,
 і народів початок.

7

Це тому я люблю тебе,
 змінно-незмінна стихіє,
Душе моєї землі —
 море чорняве моє!
Ген над тобою вітер
 з Карпат і з Кубані віє,
То не звичайний вітер —
То дихання, море, твоє!

8

Це тому я люблю тебе,
 Одесо зеленоока!
На роздоріжжі стихій
 ти повним життям горіш,
Залюблена в шторми,
 закохана в спокій,
Донизу задивлена і догори!

9

Привіт матросні! —
 ув очах її більше історій,
Як в найтовщих історіях
 і книжках про походження світу;
Привіт глибині! —
 закоханий в море я,
У ці береги,
 де хвилями вічність розлита!

10

Вогко туман шелестить
у вечірній затоці Одеси.
У тумані — не чайки,
що, скиглячи жити можуть, —
То козацьких чайок
долітають оплески весел.
То пливуть в далечинь
бунтарі,
торгівці
і вельможі.

11

Потім вдарили сальви,
і прапор злетів жовто-синій
Над рухливим простором
чистого Чорного моря, —
То промовила слово
над вічністю Україна,
Що ніхто не зламає
і ніхто її не переборє.

12

Мир і радість тобі,
земле, що вчишся жити
У споконвічного моря,
у працьовитого моря!
Мир і радість тобі,
народе як хвиля злитий, —
В самій тяжкій боротьбі
ніхто тебе не переборє!

13

Мир і радість тобі,
Одесо зеленоока,
Чорноморська красуне,
замаяна крилами птиць.
Ти — як народ —
любиш і штурми і спокій,
І — як народ —
ніколи не падаєш ниць!..

14

Береги і вода —
ніби стиснуті міцно долоні.
Чорне море шумить,
як шуміло в далекі віки,
І так радісно чути
бризки його солоні,
хвилю його могутню,
потиск його руки!

15

Це тому я люблю тебе,
змінно-незмінна стихіє,
Душе моєї землі,
вдаче моя хрещата!..
Радісна ніч перейшла.
Хвиля в зорі рожевіє.
Знов прокидається день —
Починається
вічний
початок.

1951.

61

З М І С Т

	стор.
Україна	5
БАЛЯДИ	
Перемога	7
Парк	8
Вічна баляда	10
Золотий перстень	11
Нова легенда	13
Остання граната	15
Безсмертний поромник	18
Повість	20
Канал	22
Дума про жито	24
Баляди про любов	26
Баляди про безсмертного брата	27
Хмари із України	29
Уночі замовкає Париж	31
ЛЮДЯНІСТЬ	
Вічність	34
Втрата	35
Друзі	36
Другий вірш про парк	37
Юрба	39
Похвала свічці	40

Зроблено в друкарні «Ціцера», Мюнхен, Дахауерштр. 9/II/3

наклад 1.500 примірників

ПО ЕВРОПАХ

Монета Мефістофея	43
Відень 1945 року	46
Там, де врізались хмари	47
Демон	49
Площа Бастилія	51
Європейська ніч	53
Ти	55

ЕПІЛОГ

Ніч над Чорним морем	56
--------------------------------	----
